

Program proti šikanování

Program proti šikanování ve škole slouží k vytvoření bezpečného, respektujícího a spolupracujícího prostředí ve škole, zaměřuje se především na prevenci šikanování a ukazuje postupy řešení šikanování. Je určen všem pedagogickým pracovníkům školy, dále pak nepedagogickým pracovníkům, rodičům a žákům školy.

1. Charakteristika šikany:

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v **cílených a opakovaných** fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání loupeže, poškozování věcí druhé osobě, tak útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování, ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování a zneužívání. Nepřímo se projevuje i jako nápadné přehlížení nebo ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků.

Šikana je tedy každé chování, které splňuje tyto znaky:

- je **cílené** vůči jedinci nebo skupině
- je obvykle **opakované**, často dlouhodobé
- jeho záměrem je oběti **ohrožit, ponižit či zastražit**
- oběť se mu **neumí bránit** a dlouhodobě trpí

Šikana není:

- jednorázová rvačka, nevhodný vtip či konflikt
- vyčlenění dítěte z kolektivu, pokud není motivováno snahou ublížit či pobavit se na jeho úkor

Probíhá nejčastěji mezi žáky ve stejné třídě, v době přestávek, cestou do školy a ze školy a v době osobního volna.

Z hlediska trestního zákona může šikanování žáků naplňovat skutkovou podstatu trestných činů vydírání, omezování osobní svobody, útisku, ublížení na zdraví, loupeže, poškození cizí věci, znásilnění...

Učitel, kterému je znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje také riziku trestního postihu pro neoznámení, popř. nepřekažení trestného činu.

2. Prevence šikany:

- Pedagogičtí pracovníci dbají na dostatečnou prevenci v rámci jednotlivých předmětů. Žáci musí být obeznámeni s tím, co je šikana. Je nutné vysvětlit žákům, že přihlížet šikaně je také podílení se na ní. Žáci by si měli uvědomovat, že oznámení šikany není žalování.
- Každý učitel podporuje při hodinách i mimo ně u žáků solidaritu, toleranci, vědomí sounáležitosti, uplatňuje spolupráci mezi dětmi a rozvíjí jejich vzájemný respekt a jednání v souladu s právními a etickými normami.
- Učitelé si v hodinách i na dozorech a na akcích školy všímají možných příznaků šikany. Počáteční stadia šikany nejsou podceňována, ale bezodkladně řešena.

- Vytvoření bezpečného prostředí pro žáky – žáci vědí na koho se mohou obrátit (vedení školy, výchovný poradce, školní metodik prevence, třídní učitel, vyučující, kterému věří)
- Snaha o vytvoření pozitivních vztahů mezi žáky a učiteli. Vedení žáků k zodpovědnosti a nikoli jen k poslušnosti. Rozvoj komunikativních schopností žáků.
- Posilování a vytváření podmínek pro zapojení všech žáků do aktivit třídy a školy.
- Seznámení žáků s programem proti šikanování vždy na začátku školního roku v úvodních třídnických hodinách.
Seznámení rodičů s programem na třídních schůzkách RS.

3. Postup při oznámení šikany

Postup pedagogického pracovníka:

- Informují-li rodiče pedagogického pracovníka o podezření na šikanování, zahájí okamžitě vyšetřování šikany, spolupracuje s metodikem prevence a výchovným poradcem, informuje ředitele školy.
- Má-li pedagogický pracovník podezření na šikanování, zahájí okamžitě vyšetřování šikany, spolupracuje s metodikem prevence a výchovným poradcem, informuje ředitele školy.
- V případě prokázaných projevů šikany neprodleně informuje ředitele školy, spolupodílí se na vyšetřování šikany dle pokynů ředitele školy.
- Vždy informuje rodiče o výsledcích vyšetřování šikany, a to i v případech, že se podezření neprokáže.
- Navrhne v pedagogické radě potrestání agresorů.

4. Krizový plán – „co dělat, když dojde k šikaně“

- ***odhad závažnosti šikany***

Prvotním úkolem je odhadnout o jaké stádium šikany se jedná. Zda se jedná o počáteční fáze nebo pokročilé (brutální skupinové násilí vůči oběti – vyžaduje jiný postup řešení šikany a její léčby). Pokročilá stádía by měli řešit a léčit pouze specialisté na problematiku školního násilí a šikanování ve spolupráci se školou.

- ***rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili***

Na počátku je rozhovor s informátory. Těmi mohou být např. všímavý pedagog nebo zaměstnanec školy, spolužák, kamarád, rodič týraného žáka. S rodiči je třeba se domluvit na spolupráci, na způsobu ochrany dítěte, ubezpečit je, že škola žákovi pomůže a naznačit příští kroky.

- ***rozhovor s oběťmi***

Při rozhovoru s oběťmi je důležité, aby o tom nevěděli ostatní žáci. Je třeba ochránit oběť před možnou pomstou agresorů.

- ***zajištění ochrany obětím***

Šikanované dítě je třeba chránit do doby, než se vše vyřeší. Zajistit zvýšený dozor, zorganizovat bezpečné příchody a odchody dítěte ze školy, v závažném případě je třeba oběť ochránit před agresory i tím, že zůstane doma.

- ***nalezení vhodných svědků***

Ve spolupráci s informátory a oběťmi vytipujeme vhodné svědky, kteří budou pravdivě vypovídat. Vybrat svědky, kteří s obětí sympatizují nebo ji alespoň neodmítají, žáky nezávislé na agresorech, kteří nepřijímají normy šikanování. Vybírat slušné žáky, kteří se dobře učí, je zcela zavádějící.

- ***individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky (nikoli však konfrontace obětí a agresorů!!!!)***

Většinou postačí, když mluvíme se žáky jednotlivě. Důležité je, abychom rozhovory zorganizovali tak, aby o nich druzí nevěděli. Můžeme s nimi mluvit např. po vyučování. Měli bychom se dovědět co, kdy, kde a jak se stalo. Máme-li málo informací, přistoupíme na konfrontaci dvou svědků. Vážnou chybou (vedoucí k ohrožení vyšetřování) je společné vyšetřování svědků a agresorů nebo obětí a agresorů.

- ***rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi***

Rozhovor s agresory je vždy až poslední krok ve vyšetřování. Dokud na něj nebudeme připraveni (nemáme shromážděné důkazy), agresor vše zapře, podezření vyvrátí nebo zpochybní. Hlavní význam rozhovoru spočívá v paralyzování jejich agrese vůči oběti, tzn. okamžitě zastavit agresora v šikaně a ochránit oběť, ale i je samé před následky jejich činů. Agresora upozorníme, že při jakémkoliv náznaku šikanování bude potrestán přísněji, případně ohlášeno na policii.

- ***vyšetřování provádí dle situace třídní učitel, metodik prevence, výchovný poradce, jiný vyučující (o jednání s žáky je potřebné vést písemné záznamy)
Důležitá je spolupráce pedagogických pracovníků!
Vždy informovat ŠMP a vedení školy.***

- ***informovat rodiče agresora i oběti***

- ***dle závažnosti vyvodit výchovná opatření, převedení agresora do jiné třídy, možná další spolupráce s pedagogicko-psychologickou poradnou, orgánem sociálně právní ochrany dítěte, Policií ČR atd.***

Pro potrestání agresora lze užít následující výchovná opatření :
napomenutí, důtka třídního učitele, důtka ředitele školy,
snížení známky z chování, popř. vyloučení

- ***následná práce s agresorem i obětí***

Pokud je to vhodné - tak rozebrat situaci se třídou, pracovat s těmi, kteří jen přihlíželi. Po vyšetření šikany a potrestání viníků je třeba pracovat s celou třídou. Nejlepší prevencí je budovat trvale a systematicky kamarádské a bezpečné vztahy v celé třídě.

Nejčastější chyby při řešení šikany :

- Pedagog vyšetřuje šikanu přímo ve třídě.
- Při vyšetřování učitel nebere zřetel na trauma, stud a mlčenlivost obětí
- Berou se vážně falešní svědkové, které ovlivnil agresor
- Bezprostřední konfrontace výpovědi oběti s výpověďmi agresora.
- Učitel si pozve při vyšetřování současně oběť, agresora, jejich rodiče.
- Po vyšetření šikany se naráz pozvou všichni rodiče agresorů.
Rodiče se obvykle sjednotí proti „nespravedlivému nařčení“ a s převahou útočí na pedagogy.

5. Krizový plán u pokročilé šikany s neobvyklou formou

v případě skupinového násilí vůči oběti (tzv. třídní lynčování) či hrubého fyzického útoku

- **Bezprostřední záchrana oběti** – pedagogický pracovník sám zajistí ochranu oběti nebo sežene pomoc
- **Přivolat další pedagogické pracovníky**, aby zabránili dalšímu násilí, zajistili agresory (zabránit domluvě agresorů na křivé výpovědi) a odvedli oběť do bezpečí
Informovat vedení školy.
- **Nahlášení policii (tel.: 158, 974 334 654)** a vlastní vyšetřování.
- **Spolupráce s dalšími institucemi a orgány** (např. pedagogicko-psychologická poradna, středisko výchovné péče, orgán sociálně právní ochrany dítěte, Policie ČR)

6. Příklady nepřímých a přímých znaků šikanování

1. Nepřímé (varovné) znaky šikanování mohou být např.:

- Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.
- O přestávkách vyhledává blízkost učitelů.
- Má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.
- Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.
- Stává se uzavřeným.
- Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
- Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.
- Zašpiněný nebo poškozený oděv.
- Stále postrádá nějaké své věci.
- Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.
- Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- Odřenin, modřin, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.
- (Zejména je třeba věnovat pozornost mladším žákům nově zařazeným do třídy, neboť přizpůsobovací konflikty nejsou vzácností!)

2. Přímé znaky šikanování mohou být např.:

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet. Rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní přezdívkou nebo "legrací" zranitelný.
- Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávisným, nebo pohrdavým tónem.
- Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.
- Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem, a skutečnost, že se jim podřizuje.
- Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich.
- Honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvláště silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.
- Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

3. Rodiče žáků se doporučuje upozornit zejména na to, aby si všímali těchto možných příznaků šikanování:

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas, s nímž by se telefonovalo apod.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- Nechut' jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach. Ztráta chuti k jídlu.
- Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí domů ze školy hladové (agresori mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).
- Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!"

Informace pro žáky - šikanování

*Zpracováno podle metodického pokynu MŠMT k prevenci a řešení šikanování mezi žáky
Č.j. 24 246/2008-6*

Nikdo nemá právo druhému ubližovat!
Spolužáci se k tobě chovají nepřátelsky, ubližují ti a ty nevíš, jak dál?
Víš o někom, kdo je šikanován, a je ti ho líto?

Překonej strach a zajdi za učitelem, kterému důvěřuješ:

- třídní učitel,
- výchovný poradce,
- školní metodik prevence
- ředitel školy.

Svěř se rodičům.

Co je to šikanování?

Za šikanování se považuje to, když jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně ubližuje druhým. Znamená to, že ti někdo, komu se nemůžeš ubránit, dělá, co ti je nepříjemné, co tě ponižuje, nebo to prostě bolí. Strká do tebe, nadává ti, schovává ti věci. Ale může ti znepríjemňovat život i jinak. Pomlouvá tě, intrikuje proti tobě, navádí spolužáky, aby s tebou nemluvili a nevěřili ti.

Později se otravování života stupňuje a zdokonaluje. Nastupuje fyzické násilí (bití, krádeže a poškozování věcí). Šikanování je vážná věc a v řadě případů bývá trestným činem.

Proč bývá člověk šikanován?

Není to proto, že by byl špatný, nebo proto, že by si to nějak zasloužil. Chyba není v něm, ale ve špatných vztazích mezi některými spolužáky. Převládá v nich bezohlednost a násilí.

Jak se můžeš bránit?

Když se ptali jednoho zoufalého žáka, proč o svém trápení neřekl rodičům, odpověděl: „Já nevím, když přijdu domů, tak se na to snažím nemyslet. A doufám, že už to bude lepší.“ Myslet si, že to bude lepší, je omyl. Nikomu nic neřct, je strkání hlavy do písku, které situaci jenom zhoršuje. Nevzdávej to a udělej následující:

- Obrat' se na učitele, kterému důvěřuješ. Může ti skutečně pomoci, bude ti věřit a neprozradí tě.
- Svěř se svým rodičům.
- V případě, že nenajdeš odvahu říct to ani svým rodičům, zavolej na pražskou Linku bezpečí, telefon 800 155 555 nebo 116 111. Bezplatně můžeš telefonovat z celé republiky. Nepotřebuješ k tomu peníze ani telefonní kartu. Tito lidé ti budou věřit, protože nejsi sám, komu se něco podobného děje.